

İSLAM HUKUK MANTIĞI ve FELSEFESİ

Ahmet AYDIN

Kitabe Yayınları: 63

İSLAM HUKUK MANTIĞI ve FELSEFESİ

Ahmet AYDIN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSM Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 • (Sertifika No: 50732)

1. Baskı: Ekim 2023

ISBN: 978-625-99510-5-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mahallesi Boyacılar Sokak No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**İSLAM HUKUK MANTIĞI
ve FELSEFESİ**

Ahmet AYDIN

Ankara 2023

KISALTMALAR

- as. : Aleyhisselâm
b. : bin, ibn.
Bt.y. : Basım tarihi yok
By.y. : Basım yeri yok
Çev. : Çeviren
h. : Hicrî
haz. : Hazırlayanlar
Hz. : Hazreti
ISAM. : İslam Araştırmaları Merkezi
m. : Milâdî
nşr. : Neşreden, tahkik eden
ö: : Ölüm tarihi
s. : Sayfa
sy. : Sayı
TCK. : Türk Ceza Kanunu
T.D.V. : Türkiye Diyanet Vakfı
Thk. : Tahkik eden
TMK. : Türk Medeni Kanunu
Trc. : Tercüme eden, tercüme edenler
tsh. : Tashîh eden
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve devamı
yay. : Yayınevi, yayınları
Y.L. : Yüksek Lisans

ÖNSÖZ

Yüce yaratana karşı kulluk bilincini bireye hatırlatma yanında toplumda nizamı tesis eden kurallar getiren peygamberlerin ulvi vazifelerinde, kanaatimizce, iki husus ön plana çıkmaktadır. Bunlar, kul hakkına riayet ve bir şeyi olmayana hak vermektir. Nitekim hak, hukukun temelidir. Hak konusunda adalet sağlanamadığında huzur ve nizamdan bahsedilemez. İnsanlığın itiraz etmeyeceği bu hakikatler fikhın karmaşık mantık örgüsü, usuldeki derin lafzî incelemeler veya kavramlar içinde kaybolabilmektedir. Bu ulvi hakikatleri daha açık şekilde bazen Bâkî'nin “insan odur ki, ayna gibi kalbi saf ola” sözünde, Sadi Şîrâzî'nin öğüt veren bir hikâyesinde, Mevlânâ'nın akıl dolu benzetmelerinde bulabiliriz. Bu durumda fikhın işlevinin ne olduğu sorusu zihne gelmektedir.

Fıkıh, Müslüman bireyin hayatını tanzim eden kuralları hukuk diliyle ortaya koymaktadır. Fıkıhta hukukla birlikte, kuralların inşa edildiği toplumun yapısı ve onları ortaya koyan fakihin mantığı etkilidir. Bu durumda “fikhî metinlerin tümü eşittir vahiydir”, diyemeyiz. Fıkıhta vahyin özünü ortaya çıkarabilmek için sosyolojik unsurların ve fakihin hukuk mantığının hükümlere etkisini tespit edip bunları ayırtmak gerekir. Bizler fıkıhı psiko-sosyal açıdan analiz ettiğimiz farklı bir çalışmayla bu hususa kısmen temas ettik. Bu kitapta ise fikhın inşasında fakihlerin akıl yürütme metotlarının, dünya görüşünün hükümler üzerindeki etkisini tespit etmeye çalıştık.

Fıkıhta beşeri unsurları ayırttığımızda vahyin özüyle ilişkili kuralları ortaya çıkarmış oluruz. Vahyin özüyle ilişkili kurallar evrensel hakikatlerdir. Yani bütün insanlığın üzerinde hemfikir olduğu, itiraz edemeyeceği değerlerdir. Geçmiş koşullarda vahyin herkesin kabulleneceği hakikatlerini ortaya çıkarmak önemli görülmeyebilir. Ancak fikhî yaptırımın vicdana kaldığı ve rasyonel sorgulamaların etkili olduğu günümüz dünyasında ferdin mantığına aykırı gördüğü birtakım hükümlere güçlü itirazı söz konusudur. Bu durumda ilgili hükümlerde etkili olan sosyal olgunun, hukuk mantığının ortaya konması, beşeri unsurun vurgulanması ve bunların vahyin özüyle ilişkili ilkelere, kurallardan ayırtılması gerekir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
GİRİŞ.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
İSLAM HUKUK MANTIĞI.....	15
1. Naklî Delillerden Sünnet	16
1.1. Bir Konuda Farklı Rivayetlerin Bulunması.....	16
1.1.1. Namazda Fâtiha Sûresinden Önce Bismelenin Okunmasında.....	17
1.1.2. Gayrimüslimi Öldüren Mümin Kişiye Kısas Cezası Tatbikinde	17
1.1.3. Ölüm Cezasını Uygulama Şeklinde.....	18
1.1.4. Kadının Yanında Erkek Mahremi Olmaksızın Yolculuk Yapmasında	18
1.1.5. Bozulan Nafile Orucun Kazasında	19
1.1.6. Değerlendirme	19
1.2. Genel İlkeler Ekseninde Hadislerin Değerlendirilmesi.....	21
1.2.1. Süt Emzirmeyle İlgili Rivayet	22
1.2.2. Resim Yasağıyla İlgili Hadisler	24
2. Aklî Deliller	24
2.1. Fıkıh-Dil-Mantık İlişkisi	25
2.1.1. Süreç İfade Eden ve Etmeyen Fiiller.....	26
2.1.2. Boşama Yetkisi ve Yemin İlişkisi	29
2.2. Şeklî Benzerliğe Dayalı Akıl Yürütme	30
2.2.1. Fıkıhta Şeklî Benzerliğe Dayalı Hükümler.....	32
2.2.1.1 Kurban İbadeti ve Öldürme Suçunda	33
2.2.1.2 Değerli Madenlerin Zekâtı ve Çalınmasında	33

2.2.1.3. İkrâh Konusunda.....	34
2.2.1.4. Öldürme Suçunda.....	35
2.2.1.4.1. Hata İle Öldürme-Taksirle Öldürme Ayrımı	36
2.2.1.4.2. Hata ile Öldürme-Hata Yerine Geçen Öldürme Ayrımı.....	37
2.2.1.4.3. Tesebbüben Öldürme.....	39
2.2.1.4.4. Öldürme Suçunda Şekli Benzerliği Değerlendirme	40
2.2.1.5. Hırsızlık Suçunda	42
2.2.1.6. Öldürme ve Hırsızlık Suçlarında Şekli Benzerliğin Değerlendirilmesi	44
2.3. Fıkıhta Zaman-Mekân-Olay (Hareket)	45
2.3.1. Hareketin-Sürecin Bütün Olarak Değerlendirilmesi	49
2.3.1.1. Ölüm Hastalığındaki Boşamada	50
2.3.1.2. Öldürme Suçunda	52
2.3.1.3. Kaybolan Kocanın (Mefkûdun) Eşinin Durumu Konusunda	55
2.3.2. Değerlendirme	56
2.4. Parçacı Yaklaşım.....	56
2.4.1. Müzik Aletleri Konusunda	58
2.4.2. Sonradan Müslüman Olan Kadının İddeti Konusunda ..	60
2.4.3. Akitte İşaret ve Sözün Etkisi Bağlamında	61
2.4.4. Kadının Örtünmesi Konusunda	62
2.4.5. Öldürme Suçunda	63
2.4.6. Faiz Konusunda	64
2.4.6.1. Faiz Konusunda Parçacı Yaklaşımın Değerlendirilmesi	66
2.4.7. Genel Olarak Parçacı Yaklaşımın Değerlendirilmesi	67
2.5. Genel Değerlendirme	67

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM HUKUK FELSEFESİ.....	69
1. Fıkıhın Dini ve Hukuki Boyutu.....	69
1.1. Dini-Kazâî (Hukuki) Ayrım	70
1.2. Akıl-Nakil Ayrımı.....	71
1.3. Talîî-Teabbüdî Hüküm Ayrımı.....	72
1.3.1. Değerlendirme	78
1.4. Hz. Peygamber'in (as) Tasarruflarının Tasnifi	78

1.5. Sünnet-i Hüda-Zevâid Ayrımı	79
1.6. Kural Alanı-Mubah Alanı Ayrımı	81
1.7. Fıkıh Bölümlerinin Farklı Niteliği.....	83
1.7.1. İslam Kamu Hukuku	84
1.7.1.1. İslam Kamu Hukukuyla İlgili Modern Tartışmalar ..	84
1.7.1.2. Ulema-Devlet İlişkisi	87
1.7.1.3. Kamu Hukuku ve Devlet Başkanının Tasarruf Yetkisi	91
1.7.1.3.1. İdarenin Tasarruf Yetkisini Devlet-Hukuk İlişkisi Bağlamında Değerlendirme	95
2. Fıkıhın Anlaşılmasına Dair Problemler.....	96
2.1 Fakih-İdareci İlişkisi.....	96
2.2. Vergi Gelirinden Memur Maaşının Ödenmesini Eleştirme ..	98
2.3. Dini Vazifeler Karşılığında Maaş Almayı Sorgulama	98
2.4. Çağdaş İktisadi Meseleleri Fıkıhın Geleneksel Yaklaşımıyla Çözme	100
2.4.1. Dijital Paralar	100
2.5. Sosyal Koşulların Onayı Mahiyetindeki Hükümlerle Vahyin Özüyle İlişkili Kuralları Ayıramama	101
2.6. Fıkıh-Hukuk Ayrımını, Hukuk-Devlet İlişkisini Anlamama ..	103
2.6.1. Değerlendirme	106
2.7. Teknolojinin Hükümleri Değiştirmesini Kavrayamama	107
2.8. İdeal Olanla Realiteyi Ayıramama	107
2.8.1. İshâr ve Yardımlaşma Konusu	108
2.8.2 Değerlendirme	109
3. Hükümlerde Mükellefe Tercih İmkânı Sunma	110
3.1. Kredi Konusunda Tercih İmkânı Sunma	111
3.1.1. Ev-Araba Kredisi.....	113
3.1.2. Değerlendirme.....	113
3.2. Zekât Konusunda Tercih İmkânı Sunma	114
3.3. Dini Otorite Sorunu ve Tercih İmkânı Sunma	115
SONUÇ	119
BİBLİYOGRAFYA.....	121